

**بازارها، نهادها و ابزارهای مالی؛
رهیافت‌ها و فرصت‌ها در مواجهه با تهدیدات اقتصادی**

مؤلفان:

سید محسن موسوی

کارشناس ارشد مدیریت مالی دانشگاه شهید بهشتی

دکتر موسی احمدی

استادیار و عضو هیات علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد ابهر

انتشارات بورس وابسته به شرکت اطلاع‌رسانی و خدمات بورس
دفتر: تهران، خیابان حافظ، نرسیده به جمهوری، بن‌بست ازهری، شماره ۱۰،
تلفن: ۶۴۰۸۴۰۰۰
نمایشگاه و فروشگاه: تهران، میدان ونک، خیابان ملاصدرا، شماره ۲۵،
تلفن: ۸۸۶۴۸۱۹۲، دورنگار: ۶۴۰۸۴۹۲۶
تارنمای انتشارات: www.boursepub.ir
رایانامه: info@boursepub.ir

بازارها، نهادها و ابزارهای مالی؛ رهیافت‌ها و فرصت‌ها در مواجهه با تهدیدات اقتصادی

■ مؤلفان: سیدمحسن موسوی، موسی احمدی

■ ناشر: انتشارات بورس وابسته به شرکت اطلاع‌رسانی و خدمات بورس

■ کارشناس چاپ: سیدعلی اصغر حسینی

■ کارشناس تولید: علی اسماعیل‌پور

■ طراحی جلد: سی جماعت‌لو

■ چاپ اول: ۱۳۹۵

■ قیمت: ۳۰۰،۰۰۰ ریال

■ شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

■ چاپ و صحافی: علوی

■ شابک: ۶-۲۴-۷۸۷۲-۶۰۰-۱۷۱

همه حقوق محفوظ و متعلق به ناشر است.

سرشناسه: موسوی، سیدمحسن، ۱۳۶۴ -

عنوان و نام پدیدآور: بازارها، نهادها و ابزارهای مالی، رهیافت‌ها و فرصت‌ها در مواجهه با تهدیدات اقتصادی / مؤلفان سیدمحسن موسوی، موسی احمدی.

مشخصات نشر: تهران: شرکت اطلاع‌رسانی و خدمات بورس، انتشارات بورس، ۱۳۹۵.

مشخصات ظاهری: ۲۳۳ص: مصور، جدول، نمودار.

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۷۸۷۲-۲۴-۶

وضعیت فهرست‌نویسی: فیا

یادداشت: کتابنامه: ص. ۲۲۶.

موضوع: ۱. بازار سرمایه / market Capital

۲. بازار پول / market Money

۳. امور مالی / Finance

۴. سازمان‌های مالی / Financial institutions

۵. سیاست اقتصادی -- جنبه‌های مذهبی -- اسلام / Islamic aspects -- Economic policy

۶. بازار سرمایه -- ایران / Iran Capital -- market

شناسه افزوده: احمدی، موسی، ۱۳۵۶ -

/شرکت اطلاع‌رسانی و خدمات بورس. انتشارات بورس

Company Information Exchange Services. Publication Exchange/

رده‌بندی کنگره: ۱۳۹۵ ب۸۴۲۳/مHG۴۵۲۳

رده‌بندی دیویی: ۳۳۲/۰۴۱۵

شماره کتابشناسی ملی: ۴۴۱۱۶۵۹

فهرست اجمالی

ب.....	فهرست تفصیلی
و.....	فهرست جدول‌ها
ز.....	فهرست شکل‌ها
ط.....	سخن ناشر
ک.....	پیشگفتار مؤلفان
۱.....	فصل اول: کلیات
۵.....	فصل دوم: معرفی بازارها، نهادها و ابزارهای مالی
۱۰۵.....	فصل سوم: مفاهیم مرتبط با اقتصاد مقاومتی
۱۶۳.....	فصل چهارم: بررسی وضعیت موجود و آسیب‌شناسی بازارها، نهادها و ابزارهای مالی
۲۰۹.....	فصل پنجم: تهدیدات اقتصادی؛ بازارهای مالی و راهکارهای پدافند غیرعامل
۲۲۶.....	منابع مورد استفاده در متن

فهرست تفصیلی

و	فهرست جدول‌ها
ز	فهرست شکل‌ها
ط	سخن‌ناشر
ک	پیشگفتار مؤلفان
۱	فصل اول: کلیات
۱-۱	۱-۱- طرح مسأله (تعریف و اهمیت موضوع)
۲	۱-۲- اهداف کتاب
۲	۱-۳- سوالات
۲	۱-۴- نتایج مورد انتظار
۳	۱-۵- واژگان کلیدی
۵	فصل دوم: معرفی بازارها، نهادها و ابزارهای مالی
۵	۲-۱- مقدمه
۵	۲-۲- بازارهای مالی
۶	انواع بازارهای مالی
۸	بازار پول
۹	بازار سرمایه
۱۰	بازار کالا
۱۰	بازارهای اوراق مشتقه
۱۱	۲-۱- قراردادهای آتی
۱۱	۲-۲- پیمان‌های سلف
۱۱	۲-۳- قراردادهای اختیار معامله یا Option
۱۲	۲-۴- قراردادهای معاوضه‌ای
۱۲	بازار بیمه
۱۳	بازار ارزهای خارجی یا فارکس

۱۵.....	۳-۱- ابزارهای مالی.....
۱۵.....	معرفی ابزارهای مالی.....
۱۶.....	ابزارهای بدهی کوتاه مدت.....
۱۶.....	۱- خط اعتباری.....
۱۷.....	۲- اعتبارات تجاری.....
۱۷.....	۳- اسناد خزانه.....
۱۷.....	۴- پذیرش بانکی.....
۱۷.....	۵- اوراق تجاری.....
۱۸.....	۶- وام های معاملات.....
۱۸.....	۷- اعتبارات مبتنی بر حساب های دریافتی.....
۱۸.....	۸- اعتبارات مبتنی بر موجودی کالا.....
۱۹.....	۹- گواهی سپرده.....
۲۰.....	۱۰- سایر ابزارها.....
۲۱.....	ابزارهای بدهی بلندمدت.....
۲۱.....	۱۱- وام های بانکی بلندمدت.....
۲۲.....	۱۲- قراردادهای اجاره.....
۲۲.....	۱۳- اوراق قرضه.....
۲۴.....	ابزارهای مالی اسلامی.....
۲۵.....	۱۴- صکوک اجاره.....
۲۹.....	۱۵- صکوک سلم.....
۳۱.....	۱۶- صکوک استصناع.....
۳۲.....	۱۷- صکوک مضاربه.....
۳۵.....	۱۸- صکوک مشارکت.....
۳۵.....	۱۹- صکوک مرابحه.....
۳۷.....	۲۰- اوراق جعاله.....
۴۰.....	ابزارهای حقوق مالکانه.....
۴۰.....	۲۱- سرمایه خطرپذیر.....
۴۱.....	۲۲- سهام ممتاز.....
۴۲.....	۲۳- سهام عادی.....
۴۴.....	۲۴- قرارداد سلف موازی، آتی و اختیار معامله.....
۴۵.....	۲۵- اوراق تبعی.....
۴۶.....	سایر ابزارهای مالی.....
۴۶.....	۲۶- اسناد میان مدت (MTN).....
۴۶.....	۲۷- تعهدات با پشتوانه بدهی یا CDO ها.....
۴۷.....	۲۸- اوراق رهنی یا MBS ها.....
۴۷.....	۲۹- اوراق بهادار با پشتوانه املاک و مستغلات (REBS).....

۵۲	۴-۲- نهادهای تحت نظارت سازمان بورس.....
۵۳	۱- شرکت بورس اوراق بهادار تهران.....
۵۴	۲- شرکت فرابورس (سهامی عام).....
۵۴	۳- شرکت بورس کالا.....
۵۴	۴- شرکت بورس انرژی.....
۵۵	۵- کارگزاری ها/ معامله گران/ بازارگردانان/ سیدگردانان.....
۵۶	۶- شرکت های تأمین سرمایه.....
۵۷	۷- شرکت های سرمایه گذاری.....
۵۷	معرفی نهاد های مالی.....
۵۷	۸- صندوق سرمایه گذاری مشترک (MUTUAL FUND).....
۶۰	۹- شرکت های بیمه (Insurance Company).....
۶۲	۱۰- صندوق های تضمین بورس (Stock exchange guarantee fund).....
۶۵	۱۱- صندوق های بازنشستگی (Pension funds).....
۶۷	۱۲- صندوق های قابل معامله در بورس (صندوق سرمایه گذاری قابل معامله (ETFs).....
۷۲	۱۳- صندوق های سرمایه گذاری خطرپذیر (Venture Capital Fund).....
۸۴	۱۴- صندوق های حفظ ارزش (Ledge Fund).....
۸۶	۱۵- شرکت های اوراق بهادار (Security Firm).....
۸۷	۱۶- صندوق نیکوکاری.....
۸۸	۱۷- صندوق سرمایه گذاری طلا.....
۸۹	۱۸- صندوق سرمایه گذاری ارزی.....
۸۹	۱۹- نهاد مالی رتبه بندی اعتباری (CRAs).....
۱۰۷	فصل سوم: مفاهیم مرتبط با اقتصاد مقاومتی.....
۱۰۷	۳-۱- اقتصاد مقاومتی.....
۱۰۷	۳-۱-۱- تعریف اقتصاد مقاومتی.....
۱۱۰	۳-۱-۲- ضرورت و اهمیت اقتصاد مقاومتی.....
۱۱۰	۳-۱-۳- راهکارهای اصلی اقتصاد مقاومتی برای خروج از مشکلات اقتصادی ایران چیست؟.....
۱۱۱	۳-۱-۴- نقشه راه اقتصاد مقاومتی.....
۱۱۴	۳-۱-۵- فرهنگ اقتصاد مقاومتی.....
۱۲۶	۳-۱-۶- اقتصاد مقاومتی از منظر مقام معظم رهبری.....
۱۲۶	۳-۱-۷- ارکان اقتصاد مقاومتی.....
۱۲۸	۳-۱-۸- تبیین اقتصاد مقاومتی.....
۱۲۸	۳-۱-۹- الزامات اقتصاد مقاومتی.....
۱۲۹	۳-۱-۱۰- اقتصاد سیاسی مقاومتی.....
۱۳۰	۳-۱-۱۱- اقتصاد مقاومتی مبتنی بر اقتصاد اسلامی.....
۱۳۱	۳-۱-۱۲- ستون فقرات اقتصاد مقاومتی.....
۱۳۴	۳-۱-۱۳- مبانی اجرایی طرح مقاومت اقتصادی.....

۱۳۶	۱-۳-۱۴- ورود به چرخه تجاری سازی علم؛ نقش شرکت های دانش بنیان و ملزومات آن
۱۳۷	۱-۳-۱۵- دو سطح یک اقتصاد مقاوم
۱۴۰	۱-۳-۱۶- لزوم مهندسی فرهنگ اقتصاد مقاومتی
۱۴۲	۱-۳-۱۷- سیاست های کلی اقتصاد مقاومتی
۱۴۴	۲-۳- تاریخچه پدافند غیرعامل
۱۴۴	۳-۳- مفهوم امنیت ملی
۱۴۵	۳-۴- مفهوم پدافند غیرعامل
۱۴۶	۳-۵- تهدید اقتصادی
۱۴۷	۳-۶- الگوی تعریف مفهوم تهدید اقتصادی
۱۴۹	۳-۷- اصول حاکم بر تهدید اقتصادی
۱۵۳	۳-۸- جهاد اقتصادی
۱۵۴	۳-۹- جنگ اقتصادی
۱۵۴	۳-۱۰- مفهوم اقتصاد مقاومتی
۱۵۴	۳-۱۱- تحریم اقتصادی
۱۵۹	۳-۱۲- تحریم علیه ایران بعد از اذلال اسرمی
۱۶۳	۳-۱۳- مطالعات پیشین
۱۶۵	فصل چهارم: بررسی وضعیت موجود و آسیب شناسی بازارها، نهادها و ابزارهای مالی
۱۶۵	۴-۱- مقدمه
۱۶۶	۴-۲- بررسی وضع موجود بازار سرمایه کشور
۱۷۰	۴-۳- آسیب شناسی بازار سرمایه
۱۷۷	۴-۴- تهدیدهای اقتصادی چیست؟
۱۷۸	۴-۵- آیا تهدیدهای اقتصادی علیه ایران وجود دارد؟ مفهوم تهدید اقتصادی در بازار سرمایه چیست؟
۱۸۹	۴-۶- انواع تهدیدهای اقتصادی چیست؟
۲۱۱	فصل پنجم: تهدیدات اقتصادی؛ بازارهای مالی و راهکارهای پدافند غیرعامل
۲۱۱	۵-۱- مقدمه
۲۱۳	۵-۲- جمع بندی تهدیدهای اقتصادی در بازار سرمایه کشور
۲۱۸	۵-۳- راهکار مقابله با تهدیدهای اقتصادی
۲۱۹	۵-۴- راهکارهای پدافندی درخصوص تهدیدهای اقتصادی در بازار سرمایه
۲۲۵	۵-۵- جمع بندی
۲۲۶	۵-۶- پیشنهادات
۲۲۸	منابع مورد استفاده در متن
۲۲۸	منابع فارسی
۲۳۰	منابع انگلیسی
۲۳۲	سایت ها

سخن ناشر

شرکت اطلاع‌رسانی و خدمات بورس وابسته به سازمان بورس و اوراق بهادار، با هدف توسعه ابزارها و زیرساخت‌های اطلاع‌رسانی و فرهنگ‌سازی در بازار سرمایه، در سال ۱۳۸۳ تأسیس گردید. این شرکت از بدو تأسیس اقدام به خدمت‌رسانی به آحاد جامعه در خصوص موضوعات مرتبط با بازار سرمایه نمود. از جمله این خدمات می‌توان به راه‌اندازی پایگاه اطلاع‌رسانی بازار سرمایه ایران^۱، راه‌اندازی سامانه اینترنتی تالار بورس ایران^۲ با هدف آموزش و آشنایی علاقه‌مندان سرمایه‌گذاری در بورس ایران با سازوکار مناسب سرمایه‌گذاری، طراحی نرم‌افزار مدیریت بورس همراه با هدف تسهیل دسترسی فعالان بازار سرمایه به اطلاعات بازار از طریق گوشی تلفن همراه و بسیاری از فعالیت‌های دیگر اشاره نمود.

یکی از فعالیت‌های اصلی این شرکت در راستای اطلاع‌رسانی و خدمت‌دهی در بازار سرمایه ایران، نشر کتب مختلف و متعدد مرتبط با مسایل مالی و سرمایه‌گذاری است. به همین منظور شرکت در سال ۱۳۹۰، با اخذ مجوز رسمی از وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، انتشارات بورس را تأسیس نمود. انتشارات بورس وابسته به شرکت اطلاع‌رسانی و خدمات بورس، با هدف نیل به مرجعیت کتب مالی به‌طور عام و کتب مرتبط با سرمایه‌گذاری به‌طور خاص، در داخل کشور اقدام به نشر کتاب می‌نماید.

امید است با انتشار اینگونه کتب، گامی مؤثر در راستای اعتلای دانش و توانمندی فعالان بازار سرمایه برداشته شود.

پیشگفتار مؤلفان

رهبر معظم انقلاب اسلامی، ابلاغ سیاست‌های کلی «اقتصاد مقاومتی» براساس بند یک اصل ۱۱۰ قانون اساسی در فرمایشات خود بیان داشته‌اند که پیروی از الگوی عدل و بومی برآمده از فرهنگ انقلابی و اسلامی، عامل شکست و عقب‌نشینی دشمن در جنگ تحمیلی اقتصادی علیه ملت ایران خواهد شد، همچنین اقتصاد مقاومتی در بحران‌های رو به افزایش جهانی، الگویی الهام‌بخش از نظام اقتصادی اسلام را عینیت می‌بخشد و زمینه و فرصت مناسب را برای نقش‌آفرینی مردم و فعالان اقتصادی در تحقق حماسه اقتصادی فراهم کند.

لذا با این تعابیر و با هدف تأمین رشد پویا و بهبود شاخص‌های مقاومت اقتصادی و دستیابی به اهداف سند چشم‌انداز بیست‌ساله، سیاست‌های اقتصاد مقاومتی ابلاغ گردیده است، که با توجه به وسعت موضوع، در این کتاب برخی از موارد به شرح ذیل بیان شده‌اند:

- تأمین شرایط و فعال‌سازی کلیه امکانات و منابع مالی و سرمایه‌های انسانی و علمی کشور به‌منظور توسعه کارآفرینی و به حداکثر رساندن مشارکت آحاد جامعه در فعالیتهای اقتصادی، تسهیل و تشویق همکاری‌های جمعی و تأکید بر ارتقاء درآمد و نقش طبقات کم‌درآمد و متوسط.
- پیشنهادی اقتصاد دانش‌بنیان، پیاده‌سازی و اجرای نقشه جامع علمی کشور و ساماندهی نظام ملی نوآوری به‌منظور ارتقاء جایگاه جهانی کشور و افزایش سهم تولید و صادرات محصولات و خدمات دانش‌بنیان و دستیابی به رتبه اول اقتصاد دانش‌بنیان در منطقه.
- محور قرار دادن رشد بهره‌وری در اقتصاد با تقویت عوامل تولید، توانمندسازی نیروی کار، تقویت رقابت‌پذیری اقتصاد، ایجاد بستر رقابت بین مناطق و استان‌ها و به‌کارگیری ظرفیت و قابلیت‌های متنوع در جغرافیای مزیت‌های مناطق کشور.
- استفاده از ظرفیت اجرای هدفمندسازی یارانه‌ها در جهت افزایش تولید، اشتغال و بهره‌وری، کاهش شدت انرژی و ارتقاء شاخص‌های عدالت اجتماعی.
- سهم‌بری عادلانه عوامل در زنجیره تولید تا مصرف متناسب با نقش آنها در ایجاد ارزش، به‌ویژه با افزایش سهم سرمایه انسانی از طریق ارتقاء آموزش، مهارت، خلاقیت، کارآفرینی و تجربه.
- اصلاح و تقویت همه‌جانبه نظام مالی کشور با هدف پاسخگویی به نیازهای اقتصاد ملی، ایجاد ثبات در اقتصاد ملی و پیشگامی در تقویت بخش واقعی.
- توسعه حوزه عمل مناطق آزاد و ویژه اقتصادی کشور به‌منظور انتقال فناوری‌های پیشرفته، گسترش و تسهیل تولید، صادرات کالا و خدمات و تأمین نیازهای ضروری و منابع مالی از خارج.
- افزایش قدرت مقاومت و کاهش آسیب‌پذیری اقتصاد کشور از طریق:

- توسعه پیوندهای راهبردی و گسترش همکاری و مشارکت با کشورهای منطقه و جهان به‌ویژه همسایگان.
 - استفاده از دیپلماسی در جهت حمایت از هدف‌های اقتصادی.
 - استفاده از ظرفیت‌های سازمان‌های بین‌المللی و منطقه‌ای.
- تبیین ابعاد اقتصاد مقاومتی و گفت‌وآموزی آن به‌ویژه در محیط‌های علمی، آموزشی و رسانه‌ای و تبدیل آن به گفت‌وآموزی فراگیر و رایج ملی.
- دولت مکلف است برای تحقق سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی با هماهنگ‌سازی و بسیج پویای همه امکانات کشور، اقدامات زیر را معمول دارد:
- شناسایی و به‌کارگیری ظرفیت‌های علمی، فنی و اقتصادی برای دسترسی به توان آفندی و اقدامات مناسب.
 - رصد برنامه‌های تحریم و افزایش هزینه برای دشمن.
 - مدیریت مخاطرات اقتصادی از طریق تهیه طرح‌های واکنش هوشمند، فعال، سریع و به‌هنگام در برابر مخاطرات و اختلال‌های داخلی و خارجی.
- رهبر معظم انقلاب اسلامی در تبیین اقتصاد مقاومتی، خاطرنشان کرده‌اند که در این اقتصاد، هم روند پیشرفت کشور حفظ می‌شود و هم آسیب‌پذیری نظام اقتصادی در مقابل ترفندهای دشمنان کاهش می‌یابد.
- با توجه به اهمیت موضوع و مکان رسیدن کشور به توافقی بلندمدت، نقش‌آفرینی فعالانه در منطقه و بازارهای جهانی و برجسته بودن نقش اقتصاد در سیاست‌گذاری نظری، بررسی موشکافانه ابعاد مختلف اقتصاد مقاومتی از دید نویسندگان کتاب مورد توجه قرار گرفته است.
- بازارهای مالی کشور به‌خصوص بازار پول متأثر از تحولات اقتصادی، هزینه رفاه اجتماعی را افزایش داده‌اند. لذا جهت گریز از این موضوع و رصد پدافند غیرعاملی بازار سرمایه با توجه به برنامه‌ریزی‌های صورت گرفته جهت ورود سرمایه و سرمایه‌گذاران خارجی و یا ایرانیان خارج از کشور، موضوع اقتصاد مقاومتی در صدر اولویت‌های بازار سرمایه نیز قرار دارد. هدف از انتشار این کتاب رسیدن به بیان مشترکی درخصوص مفهوم تهدیدهای اقتصادی در بستر اقتصاد مقاومتی، تعریف تهدیدهای اقتصادی در بازار سرمایه و نحوه کارکرد تهدیدها در بازار سرمایه بوده است.
- در بخش‌های مختلف این کتاب به سوالات ذیل پاسخ داده شده است:
- تهدیدهای اقتصادی کدامند؟
 - انواع تهدیدهای اقتصادی چیست؟
 - آیا تهدیدهای اقتصادی علیه ایران وجود دارد؟
 - آیا عوامل ایجاد تهدیدهای اقتصادی در داخل کشور و یا از سوی عوامل خارج از کشور وجود دارد؟
 - نقاط ضعف/قوت و تهدید/فرصت بازار سرمایه کشور کدامند؟
 - آیا تهدیدهای اقتصادی در بازار سرمایه کشور وجود دارد؟
 - آیا هم‌افزایی میان تهدیدهای اقتصادی می‌تواند ایجاد شود؟
 - آیا راهکارهایی برای مقابله با تهدیدهای اقتصادی در بازار سرمایه وجود دارد؟
- به‌طور کلی برای معرفی بازار سرمایه از چهار مولفه اطلاعات، ابزارها، نهادها و قوانین مالی استفاده می‌شود و تهدید اقتصادی در قالب اثرگذاری بر بازار سرمایه از طریق سه عامل زمینه داخلی، عنصر داخلی و عامل خارجی معرفی می‌شود.
- همچنین برای بیان تهدیدهای اقتصادی در بازار سرمایه، هر آنچه بر دستیابی به بازار سرمایه مطلوب، اثرگذاری منفی داشته باشد، تهدید اقتصادی در بازار سرمایه محسوب می‌شود و در چهار مولفه بازار سرمایه این تهدیدها بیان شده‌اند.
- مطابق برنامه‌های کلان کشور و به‌خصوص سند چشم‌انداز، بازار سرمایه به‌عنوان یکی از اصلی‌ترین قطب‌های اقتصادی کشور و بازوی اصلی طرح‌های توسعه، ظرفیت‌های منحصر به فردی جهت شکوفایی و رونق اقتصادی کشور دارد که

بی‌توجهی و سهل‌انگاری درخصوص کاهش نقش این بازار در اقتصاد، رفتار نامناسب مسئولین اقتصادی و به‌خصوص بانکی در به حاشیه کشیدن و خارج کردن این بازار از صحنه اصلی اقتصاد و عدم توجه دولت به ظرفیت‌های بازار سرمایه، خود موجبات و زمینه ایجاد تهدید در بازار سرمایه را فراهم خواهد آورد.

سید محسن موسوی

کارشناس ارشد مدیریت مالی دانشگاه شهید بهشتی

Seyedmohsen.mousavi@gmail.com

دکتر موسی احمدی

استادیار و عضو هیات علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد ابهر

Musa.ahmadi@gmail.com

www.ketab.ir